

6 Toplumsal ve Mekânsal Bölünmeler: Sınıf, Sosyal Tabakalaşma, Eşitsizlikler ve Coğrafyalar

---

Geniş anlamıyla «toplumsal bölünme», sosyal grupların üyeleri arasında bireysel veya topluluk (grup) düzeyinde, kendi aralarında inşa ettikleri keskinleştirilmiş sosyal farklılıkları tanımlamaktadır.

Beyaz-siyah, genç-yaşlı, çekici-itici, güzel-çirkin; soylu-sıradan; vasıflı-vasıfsız, zengin-yoksul; yerli-göçmen; eğitilmiş-eğitimsiz; erkek-kadın vb. gibi onlarca bireyler ve/veya gruplar arasındaki farklılıkları hatırlatıcı veya pekiştirici sıfatlar, ikilikler (binaries) olarak adlandırılmaktadır.

İkilikler, toplumsal farklılıklara olduğu kadar bireysel farklılıklara da gönderme yapmaktadır. Toplumsal grupların çeşitli mekanlarda bir araya gelişleri grup kimliği ile mekânsal aidiyetle özelleşmektedir.

6 Toplumsal ve Mekânsal Bölünmeler: Sınıf, Sosyal Tabakalaşma, Eşitsizlikler ve Coğrafyalar

---

Sosyal bölünmeler, insanlar arasında maddi olduğu kadar manevi-kültürel nitelik gösteren farklılıklarla da ilgilidir.

Bu farklılıkların birçoğu günlük yaşamdaki etkileşimle üretilen sosyal kategorileştirme biçimleridir. Diğer yandan bu farklılıklar daha soyut hale getirilerek yazılı olan veya olmayan kurallar içinde rutinleştirilir ve kalıp haline gelebilir.

Örneğin, bazılarında giriş hakkı veren fakat bazılarında vermeyen gümrük idaresi ve göçmenler idaresi tarafından empoze edilen toplumsal bölünmeler bu farklılıkların rutinleşmiş ve yasa haline getirilmiş biçimleridir.

6 Toplumsal ve Mekânsal Bölünmeler: Sınıf, Sosyal Tabakalaşma, Eşitsizlikler ve Coğrafyalar

---

Sosyal bölünmelerin karşıt kategorilerden oluşması ya da karşıt kategorileri varsayması bir dereceye kadar normal bir olgudur.

Örneğin, göçmenler idaresindeki bir sorumlu o ülkede yurttaş olma tanımına bağlı olarak ülkenin göçmen kabul ölçütlerini uygulayacak, böylece yurttaş olmama durumunu da belirleyecektir.

6 Toplumsal ve Mekânsal Bölünmeler: Sınıf, Sosyal Tabakalaşma, Eşitsizlikler ve Coğrafyalar

---

Bazılarının, örneğin güzellik ya da moda algıları gibi daha statü temelli etmenlere bağlı olanlar ise –zaman içerisinde daha hızlı değişme ihtimali olsa bile- bu bölünmeler rastgele bir şekilde belirlenmemektedir.

Bu tür sosyal bölünmelerin arkasında tarihsel olay ve olgular, kolektif hafıza, alışkanlıklar, önyargılar, grup ve akraba bağları, yeni yerleşim yerlerindeki hayatta kalma stratejileri, politikalar vb. gibi pek çok şey durmaktadır.

6 Toplumsal ve Mekânsal Bölünmeler: Sınıf, Sosyal Tabakalaşma, Eşitsizlikler ve Coğrafyalar

---

Böylece sosyal bölünmeler rastlantısal değildir.

Normal şartlar altında sosyal bölünmeler hem güce, hem de avantajlı pozisyonlara sahip olma şansını yakalamış olanların, bu avantajlara ya da onların göstergeleri olarak düşünülen konuşma biçimleri, giyim modası ve kişisel ya da grup kimliklerinin diğer sembollerine sahip olmayanlara karşı kendilerini daha yukarıda olarak tanımladıkları hiyerarşik konumlandırmalar dahilinde kökleşmişlerdir.

6 Toplumsal ve Mekânsal Bölünmeler: Sınıf, Sosyal Tabakalaşma, Eşitsizlikler ve Coğrafyalar

---

Daha önemli toplumsal bölünmeler, zaman içinde sosyal hiyerarşiler (iktidar, ekonomik avantaj, statü vb.) ile ilgili farklılıkları yeniden üretmeye yarayan bölünmelerdir. Bu tür bölünmeler çoğu kez iktidar ve muhalefet ilişkileri arasındaki farklılıklara politik gücü kullanmak adına daha hassas hale de gelebilmektedir.

Toplumsal bölünmelerin hemen her biçiminde bir avantajlılık ya da dezavantajlılık durumu söz konusu olabilmektedir

-----

Sosyal tabakalaşma: insanların gelir, zenginlik, toplumsal cinsiyeti etnisite, iktidar statü, yaş, din ya da diğer bazı karakteristikler üzerine kurulan eşitsiz katman ya da tabakalara bölünmesidir.

6 Toplumsal ve Mekânsal Bölünmeler: Sınıf, Sosyal Tabakalaşma, Eşitsizlikler ve Coğrafyalar

---

Bazı toplumlarda toplumsal bölünmeler genelde kuşaklar boyu değişmeksizin sürece kadar güçlü olmuştur.

Günümüzdeki sosyal bölünmeler, bir önceki derste incelenen, modernitenin etkisiyle ortaya çıkan oldukça karmaşık toplumsal düzenle ve sosyal farklılaşma kalıplarının büyümesiyle doğrudan ilişkilidir.

Ancak sosyal bölünmeler modernite aşamasının öncesindeki çoğu toplum için de geçerliydi.

Modern sosyal sistemlerde toplumsal bölünme kalıbı ve bu kalıbın ifade edilme biçimi, daha karmaşık hale dönüşmekte ve çok daha hızlı değişmektedir.

6 Toplumsal ve Mekânsal Bölünmeler: Sınıf, Sosyal Tabakalaşma, Eşitsizlikler ve Coğrafyalar

---

Toplumsal bölünmeler eşitsizlik kalıplarıyla da ilişkilidir. Farklı sosyal gruplar arasında artan bölünme kalıpları bu gruplardan birinin zamanla daha eşitsiz olarak yeniden konumlanmasına neden olabilir.

Eğer sosyal grupların dezavantajlılık derecelerini azaltacak etkili politikalar yok ise veya politikalar yetersiz kalmaktaysa bu durumda gruplar arası bölünmeler daha da keskinleşip ayrılmaya ve ilişkiler ise çatışmaya dönüşebilmektedir.

6 Toplumsal ve Mekânsal Bölünmeler: Sınıf, Sosyal Tabakalaşma, Eşitsizlikler ve Coğrafyalar

---

Burada önemli olan bir diğer husus, sosyal gruplar arasındaki farklılaşma kalıplarının derecesi ne kadar çok ise mekânsal farklılaşmanın derecesi de o denli keskin olacaktır.

Bu bölünme çoğu kez, mekânsal ayrışma (spatial segregation) veya bölgeleşme (regionalization) biçiminde coğrafyalara yansımaktadır.

6 Toplumsal ve Mekânsal Bölünmeler: Sınıf, Sosyal Tabakalaşma, Eşitsizlikler ve Coğrafyalar

---

Mekânsal ayrışmanın ölçeğine gelince;

Her bir olgu ya da olayın mekanda gerçekleşme süreci bir ölçeğe tabidir.

Bu ölçek dahilinde bölgesel farklılıklar, yereldeki farklılıklar, geniş ölçekli bir coğrafyada ortaya çıkan ülkelerin toplumları arasındaki farklılıklar veya bir kıtada ortaya çıkan farklılıklar nezdinde olabilir.

6 Toplumsal ve Mekânsal Bölünmeler: Sınıf, Sosyal Tabakalaşma, Eşitsizlikler ve Coğrafyalar

---

Tüm coğrafi hadiselerin bir gerçekleşme biçimi ve kendine özgülüğü olduğu gibi ölçekle ilgili bir büyüklük derecesi de söz konusudur.

Mekânsal farklılaşma ya da ayrışmalar, bir ülkenin farklı bölgeleri arasında olabileceği gibi, bir kentin farklı komşuluk birimleri (neighbourhood / mahalle) arasında da olabilmektedir.

6 Toplumsal ve Mekânsal Bölünmeler: Sınıf, Sosyal Tabakalaşma, Eşitsizlikler ve Coğrafyalar

---

Mekânsal farklılaşma veya ayrışmada bireyler veya sosyal gruplar arasındaki statü temelli farklılıklar arkaplan olarak rol oynamaktadır.

Mekânsal farklılaşma ve/veya ayrışma sürecinin arkasında: grup içi dinamikler, grup içi ilişkiler, strateji nedenleri ve biçimleri, ihtiyaçlar, politikalar, ekonomik (sınıfsal) durum, sosyo-demografik özellikler, geo-demografik özellikler, kültür ve kültürel pratikler, mekânsal aidiyet, göçmenlik ya da yerlilik, yaş ve statü kalıpları, eğitim, meslekler, günlük yaşantı, toplumsal cinsiyet rejimi vb. gibi pek çok sosyal, kültürel, ekonomik ve politik özellikler rol sahibidir.

Bütün bu arkaplan faktörlerin belirlediği grup ve/veya mahalle aidiyeti ve kimlik bilinci çeşitli ölçeklerdeki mekanlara göre kalıplar, farklılıklar ve eşitsizlikler yaratmaktadır.

6 Toplumsal ve Mekânsal Bölünmeler: Sınıf, Sosyal Tabakalaşma, Eşitsizlikler ve Coğrafyalar

---

Eşitsizlik kalıpları, toplumu farklı düzeylerde ya da sosyal niteliklere özgü katmanlarda yapılandırmaktadır.

Sosyolojide bu süreç, sınıf, toplumsal cinsiyet, etnisite, yaş, ve politik iktidar üzerinde kurulan tüm eşitsizlik biçimlerini ifade eden sosyal tabakalaşma olarak ifade edilmektedir.

Sınıf: nüfusun farklı kesimleri arasındaki farklılığı belirtmek için sosyolojide yaygın bir biçimde kullanılan bir terimdir. Sınıf, zenginlik ya da gelir gibi ekonomik hususlar üzerine temellendirilmektedir.

6 Toplumsal ve Mekânsal Bölünmeler: Sınıf, Sosyal Tabakalaşma, Eşitsizlikler ve Coğrafyalar

---

Sosyal eşitsizlik başta sosyoloji olmak üzere tüm sosyal bilimlerin ve tabii ki sosyal coğrafyanın temel ilgisini oluşturmuştur.

Bunun nedenlerinden biri de modernitenin anlamayı ve etmenlerini açıklamayı gerektiren yeni-güncel sosyal eşitsizlik kalıplarını yaratmasıdır.

6 Toplumsal ve Mekânsal Bölünmeler: Sınıf, Sosyal Tabakalaşma, Eşitsizlikler ve Coğrafyalar

---

Sosyal gruplar arasındaki eşitsizlikler, toplumsal değişme bakımından yeni olanaklar kadar sosyal düzen içinde yeni sorunlar da ortaya çıkarmaktadır.

Özellikle dünyada artmakta olan hareketlilik ve uluslararası göç nedeniyle farklı sosyal gruplar eskiden olduğundan çok daha fazla karşılaşmaktadır.

Ama gündelik hayatta bu farklılıklar rutinleşmektedir. En azından bireysel aktörler tek başlarına bu rutinleşmenin farkındadır.

6 Toplumsal ve Mekânsal Bölünmeler: Sınıf, Sosyal Tabakalaşma, Eşitsizlikler ve Coğrafyalar

---

Bu nedenle de çoğu zaman dünyayı tikel bir toplumsal cinsiyet, sınıf,, etnik grup veya sosyal tabakalaşmanın herhangi bir kategorisinin üyeleri olarak yaşamayız.

Kendimizi belli bir işi olan bireyler, aile mensupları, öğrenciler vb olarak düşünme eğiliminde oluruz.

Belki de en önemli eşitsizlik sorununu yaratan toplumsal cinsiyetimizi ise gündelik hayatta erkekler ve kadınlar olarak yaşasak bile bu etkileşimleri bir tür kalıplaşmış eşitsizlik olarak görmeyiz.

Erkek ve kadınların farklı davranmalarının ve farklı şeyler istemelerinin son derece normal olduğunu düşünürüz.